ECLI:LV:AT:2018:0223.A420309917.7.L

Lieta Nr. A420309917
SKA-808/2018
Administratīvo lietu departaments

Latvijas Republikas Augstākā tiesa
LĒMUMS
Rīgā 2018.gada 23.februārī

Augstākā tiesa šādā sastāvā:
tiesnese Anita Kovaļevska,
tiesnese Vēsma Kakste,
tiesnese Dace Mita

rakstveida procesā izskatīja /pers. A/ blakus sūdzību par Administratīvās rajona tiesas tiesneša 2017.gada 1.novembra lēmumu daļā, ar kuru atteikts pieņemt pieteikumu.

Aprakstošā daļa

[1] Pieteicējs /pers. A/ vērsās Administratīvajā rajona tiesā ar pieteikumu, citstarp pārsūdzot Rīgas Centrālcietuma administrācijas faktisko rīcību – nenodrošināšanu ar iespēju apgūt valsts valodu.

Pieteikumā norādīts, ka valsts programma paredz integrēt krieviski runājošo sabiedrības daļu, bet cietuma administrācija šo uzdevumu pilda tikai daļēji. Pieteicējs Rīgas Centrālcietuma administrācijai daudzkārt lūdzis nodrošināt viņam iespēju mācīties valsts valodu. Apmācība netiek nodrošināta, un tiek pārkāptas pieteicēja tiesības zināt savas tiesības. Pieteicējs saprot latviešu valodu, bet likumi ir rakstīti juridiskā valodā, kurā pieteicējs visu nesaprot pat krieviski, kur nu vēl latviski. Cietums dod iespēju piekļūt vietnei likumi.lv, bet arī bez tulkojuma, tādēļ tam nav jēgas, ja pieteicējs tur saprot tikai burtus. Cietuma administrācija izdarījusi tā, lai daudzi ieslodzītie vispār nezinātu, ko saskaņā ar likumu viņi var saņemt, ko un kad apstrīdēt. Pieteicējam ir nepilsoņa pase, un viņš pieder pie nacionālās minoritātes, bet viņam ir vēlme zināt savas tiesības, lai labi sagatavotos tiesvedībai.

[2] Ar Administratīvās rajona tiesas tiesneša 2017.gada 1.novembra lēmumu atteikts pieņemt pieteicēja pieteikumu daļā par Rīgas Centrālcietuma administrācijas faktisko rīcību – nenodrošināšanu ar iespēju apgūt valsts valodu. Tiesneša lēmums šajā daļā pamatots ar turpmāk minētajiem argumentiem.

[2.1] Pieteicējs, būdams ieslodzītais, ir iestādei (Ieslodzījuma vietu pārvaldei (turpmāk – pārvalde)) īpaši pakļauta persona. Lai kādu lēmumu vai rīcību atzītu par izskatāmu administratīvā procesa kārtībā, attiecībā uz iestādei īpaši pakļautām personām nepieciešams konstatēt, ka ar konkrēto lēmumu vai rīcību tiek būtiski ierobežotas personas cilvēktiesības. Tiesības apgūt latviešu valodu iespējams aplūkot no diviem aspektiem – kā tiesību uz izglītību sastāvdaļu un kā spēju īstenot citas tiesības.

[2.2] Judikatūrā atzīts, ka Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 112.panta tvērumā nav valsts pienākuma nodrošināt notiesātai personai bezmaksas vidējās izglītības apguvi ieslodzījuma vietā. Likumdevējs ir noteicis valsts pienākumu nodrošināt vispārējās izglītības iegūšanu pamatā pie tās vecuma grupas piederošajiem, kuriem būtu jāiet skolā, ja viņi neatrastos ieslodzījuma vietā. Attiecībā uz pārējiem ar brīvības atņemšanu notiesātajiem vispārizglītojošās mācības veicināmas un ņemamas vērā, nosakot viņu resocializācijas pakāpi.

[2.3] Latviešu valodas neprasme vai nezināšana pietiekamā līmenī var būt šķērslis cilvēktiesību īstenošanai. Satversmes 104.pantā paredzētās tiesības vērsties valsts un pašvaldību iestādēs ar iesniegumiem īstenojamas, izmantojot valsts valodu. Citas valodas lietošana pieļaujama izņēmuma gadījumos. Arī attiecībā uz Satversmes 92.pantā ietvertajām tiesībām aizstāvēt savas tiesības tiesā viens no pamatnoteikumiem ir šo tiesību īstenošana valsts valodā (Administratīvā procesa likuma 110.pants un Civilprocesa likuma 13.pants).

[2.4] Izskatāmajā gadījumā pieteicējs nav norādījis, ka valsts valodas neprasme viņam būtu liegusi īstenot savas tiesības un ka tādēļ viņam radies būtisks cilvēktiesību aizskārums. Pieteicējs nav norādījis, ka juridiskās terminoloģijas pārzināšanas trūkums ir liedzis viņam aizstāvēt savas tiesības kādā no procesiem. Turklāt juridisko terminu nozīme netiek mācīta valsts valodas kursos. Nav konstatējama arī pieteicēja valsts valodas neprasme. No pieteikuma nerodas šaubas par pieteicēja spēju saprast un lietot valsts valodu pietiekami labā līmenī. Valsts valodas zināšanas iespējams pilnveidot pašmācības ceļā.

[2.5] Būtisks Satversmes 104. un 112.pantā paredzēto cilvēktiesību aizskārums nav konstatējams. Minētā iemesla dēļ prasījumu jāatsakās pieņemt saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 191.panta pirmās daļas 1.punktu.

[3] Pieteicējs ir iesniedzis blakus sūdzību par tiesneša lēmumu daļā, ar kuru atteikts pieņemt pieteikumu. Pieteikumā detalizēti norādīts, kā arī pievienota izdruka par to, cik reizes pieteicējs rakstīja un sūdzējās par valsts valodas apguvi. Pieteicējs uzskata, ka latviešu valoda obligāti jāzina cilvēkam, kurš Latvijā ir dzimis un ir nepilsonis. Pieteicējs uzskata, ka ieslodzītajiem šobrīd nav nodrošinātas tiesības zināt savas tiesības, nezinot valsts valodu.

Motīvu daļa

[4] Sava nolēmuma pamatošanai rajona tiesas tiesnesis ir izmantojis motivāciju, kuru Augstākā tiesa paudusi līdzīgā lietā par cietuma administrācijas rīcību, nenodrošinot latviešu valodas apguvi (*2014.gada 25.aprīļa lēmums lietā Nr. SKA-558/2014 (A420459913)*).

Tiesneša lēmumā ietvertais pamatojums ir pareizs un pilnībā pietiekams, tādēļ Augstākā tiesa saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 286.panta otro daļu pievienojas tiesneša lēmuma motivācijai un atkārtoti tos pašus argumentus nenorāda.

[5] Papildus Augstākā tiesa norāda, ka saskaņā ar Eiropas Padomes Ministru komitejas Ieteikuma Rec(2006)2 dalībvalstīm par Eiropas Cietumu noteikumiem (turpmāk – Eiropas Cietumu noteikumi) 28.1.–28.3.apakšpunktu ikvienā ieslodzījuma vietā tās administrācija cenšas sniegt visiem ieslodzītajiem iespēju apgūt pēc iespējas plašākas izglītības programmas, kas atbilst ieslodzīto individuālajām vajadzībām un centieniem. Par prioritāti uzskata to ieslodzīto izglītību, kuriem trūkst lasītprasmes, rakstītprasmes un prasmes rēķināt, kā arī tos ieslodzītos, kuriem nav pamatizglītības vai profesionālās izglītības. Īpašu uzmanību pievērš ieslodzīto jauniešu izglītībai, kā arī tiem ieslodzītajiem, kuriem ir īpašas vajadzības. Savukārt šo noteikumu 106.1.–106.3.apakšpunkts paredz, ka viena no būtiskākajām notiesātajiem piemērojamo ieslodzījuma režīmu sastāvdaļām ir sistemātiska izglītības programma, tostarp arī profesionālā apmācība, kuras mērķis ir uzlabot ieslodzīto vispārējo izglītības līmeni, kā arī palielināt varbūtību, ka tie varētu dzīvot apzinīgi un neizdarīt jaunus noziegumus. Visus notiesātos ieslodzītos rosina izmantot izglītības un mācību programmas. Notiesātajiem ieslodzītajiem paredzētās izglītības programmas pielāgo šo ieslodzīto plānotajam ieslodzījuma ilgumam.

Ziņojumā Latvijas valdībai par Eiropas Komitejas spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda novēršanai (CPT) vizīti Latvijā no 2016.gada 12. līdz 22.aprīlim norādīts, ka Rīgas Centrālcietumā, pretēji iepriekšējās vizītēs novērotajam, ir pielikti pūliņi, lai iesaistītu izglītības vai arodmācības nodarbībās un sporta aktivitātēs arī uz izmeklēšanas laiku apcietinātos. Tomēr šos pūliņus ievērojami apgrūtina nepietiekamais personāls un atbilstošas infrastruktūras trūkums. Latvijas iestādes aicinātas veikt nepieciešamo, lai Daugavgrīvas cietumā un Rīgas Centrālcietumā izstrādātu un ieviestu visaptverošu ārpus kameras aktivitāšu režīmu (ieskaitot grupu kopīgas aktivitātes) visiem ieslodzītajiem, ieskaitot zemākās pakāpes režīmā turētos ieslodzītos un uz izmeklēšanas laiku apcietinātos. Mērķis ir nodrošināt, ka visiem ieslodzītajiem ir iespēja pavadīt ievērojamu dienas daļu (tas ir, astoņas vai vairāk stundas) ārpus savas kameras, iesaistoties dažādās jēgpilnās nodarbēs (darbs, ieteicams ar arodapmācības ieguldījumu; izglītība; sports; atpūta / biedrošanās) (*https://rm.coe.int/pdf/168072ce52*).

Tādējādi jēgpilnu ārpuskameras aktivitāšu nodrošinājums Rīgas Centrālcietumā vismaz attiecībā uz daļu ieslodzīto (uz zemākās pakāpes režīmā turētajiem ieslodzītajiem un uz izmeklēšanas laiku apcietinātajiem) ir atzīts par tādu, ko nepieciešams uzlabot.

[6] Tomēr, kā pamatoti norāda rajona tiesas tiesnesis, lai kādu lēmumu vai rīcību atzītu par izskatāmu administratīvā procesa kārtībā, attiecībā uz iestādei īpaši pakļautām personām nepieciešams konstatēt, ka ar konkrēto lēmumu vai rīcību tiek būtiski ierobežotas personas cilvēktiesības.

Pieteicējs nav norādījis konkrētus apstākļus, kas varētu liecināt, ka valsts valodas neprasme viņam būtu liegusi īstenot savas tiesības. Turklāt arī Augstākā tiesa atzīst, ka nav konstatējama pieteicēja valsts valodas neprasme. No pieteikuma un blakus sūdzības nerodas šaubas par pieteicēja spēju saprast un lietot valsts valodu pietiekami labā līmenī.

Blakus sūdzībai pievienota pārvaldes 2017.gada 31.janvāra vēstule Nr. 1/10-A/130/131, kurā norādīts, ka 2017.gadā, kā arī turpmākajos gados pārvalde plāno Eiropas Savienības fonda projekta ietvaros organizēt valsts valodas kursus ieslodzītajiem no 30 gadiem. Vēstulē arī uzskaitītas valodas apguves programmas, kuras ieslodzījuma vietās īstenotas iepriekšējos gados attiecībā uz citām (jaunākām) ieslodzīto mērķa grupām. Savukārt pieteikumam pievienots pārvaldes 2017.gada 13.oktobra lēmums Nr. 1/6?A/2537/2695, no kura izriet, ka Eiropas Sociālā fonda projekta „Resocializācijas sistēmas efektivitātes paaugstināšana" (Nr. 9.1.3.0/16/I/001) un projekta „Bijušo ieslodzīto integrācija sabiedrībā un darba tirgū" (Nr. 9.1.2/16/I/001) ietvaros vairākās ieslodzījuma vietās tiek plānots īstenot valsts valodas apguves programmas. Tiklīdz šis projekts tikšot īstenots, pieteicējam radīšoties iespēja apgūt valsts valodu. Lēmumā minēta arī Rīgas Centrālcietuma priekšnieka 2017.gada 28.marta atbilde Nr. 3/7-A2301, kurā norādīts, ka pieteicēja vēlme iesaistīties valsts valodas apgūšanas kursos ir ņemta vērā un, tiklīdz Rīgas Centrālcietumā tiks īstenoti šādi kursi, tiks izskatīts jautājums par pieteicēja iesaistīšanu minētajos kursos. Augstākā tiesa no minētā secina, ka pārvalde pieejamo resursu ietvaros cenšas organizēt un nodrošināt ieslodzītajiem valsts valodas apguves programmas.

Atbilstoši lietas materiāliem pieteicējs kopš 2014.gada oktobra jautājumā par valodas apguvi iestādē vērsies daudzkārt. Tomēr trīs gadu laikā pieteicējam piemērota programma vēl nav tikusi piedāvāta. Lai gan var piekrist, ka šāds laika posms ir ilgs, ņemot vērā pārvaldes norādi par iepriekšējos gados īstenotajām programmām, tas vēl neliecina, ka iestāde izvairās valodas apguvi nodrošināt. Turklāt pieteicējs nepieder pie tām ieslodzīto grupām, kurām atbilstoši Eiropas Cietumu noteikumu 28.2. un 28.3.apakšpunktam ir piešķirama prioritāte izglītības apguvē.

Pieteicējs arī nav norādījis, ka šobrīd tiktu īstenota viņam piemērota valsts valodas apguves programma un ka, pretēji iestādes solījumam, viņš tajā netiktu iesaistīts.

Līdz ar to nav konstatējams būtisks pieteicēja cilvēktiesību aizskārums.

[7] Rajona tiesas tiesnesis pieteicēja prasījumu formulējis kā sūdzību par iestādes faktisko rīcību – nenodrošināšanu ar iespēju apgūt valsts valodu. Citiem vārdiem sakot, tiesnesis to aplūkojis kā prasījumu par iestādes bezdarbības atzīšanu par prettiesisku. Augstākā tiesa vērš uzmanību, ka pieteicēja mērķis, vēršoties iestādē un attiecīgi tiesā, bija panākt, lai iestāde veic pozitīvu (aktīvu) personai labvēlīgu faktisko rīcību, nevis tikai konstatē bezdarbības prettiesiskumu. Tādējādi pieteicēja interesēm atbilstošs prasījuma formulējums šādā gadījumā būtu par faktiskās rīcības veikšanu – par pienākuma uzlikšanu iestādei nodrošināt pieteicēju ar iespēju apgūt valsts valodu. Taču tas nav ietekmējis lietas iznākumu un nevar būt pamats tiesneša lēmuma atcelšanai pārsūdzētajā daļā.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 323.panta pirmās daļas 1.punktu un 324.panta pirmo daļu, Augstākā tiesa

nolēma

atstāt negrozītu Administratīvās rajona tiesas tiesneša 2017.gada 1.novembra lēmumu pārsūdzētajā daļā, bet /pers. A/ blakus sūdzību noraidīt.
Lēmums nav pārsūdzams.

Tiesnese (*personiskais paraksts*) A. Kovaļevska

Tiesnese (*personiskais paraksts*) V. Kakste

Tiesnese (*personiskais paraksts*) D. Mita